

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 12 października 2022 r.

BADK.DPK.133.121.2022 GK

P10-62/22	Data wpływu petycji 22 sierpnia 2022 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 7 października 2022 r.

KOMISJE PENITENCJARNE

TEMAT

OBLIGATORYJNOŚĆ NAGRYWANIA PRZEBIEGU POSIEDZEŃ

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany art. 75 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, w celu umożliwienia utrwalania przebiegu posiedzeń komisji penitencjarnej z udziałem skazanego, za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji wnosi o dodanie § 4 do art. 75 Kodeksu karnego wykonawczego, który będzie stanowił, że na wniosek skazanego przebieg posiedzenia komisji penitencjarnej, w której skazany uczestniczy, może być, oprócz protokołowania, utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk.

Petytor uzasadnił swój postulat faktem nieprotokołowania niektórych wypowiedzi skazanego oraz członków komisji penitencjarnej, które miały miejsce w czasie posiedzenia, co utrudnia postępowanie skargowe w trybie art. 7 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (skargi na decyzje komisji penitencjarne, udowodnienie i wskazanie wypowiedzi podczas posiedzenia komisji, które skazany chce zaskarżyć).

Autor petycji dodatkowo wskazał, że funkcjonujące narzędzia prawne teoretycznie mogłyby być wystarczające w tej kwestii, np. złożenie przez skazanego do dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego wniosku w trybie art. 75 § 1 w zw. z art. 1 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego oraz w związku z art. 147 § 1 Kodeksu postępowania karnego, jednak w praktyce taka podstawa prawna nie jest brana pod uwagę przez władze więzienne.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2001 r. poz. 53 ze zm.), dalej „k.k.w.”, w **art. 75** stanowi, że w zakładach karnych działają komisje penitencjarne. W skład komisji penitencjarnej dyrektor zakładu karnego powołuje funkcjonariuszy i pracowników tego zakładu.

Do udziału w pracach komisji, z głosem doradczym, dyrektor może zapraszać także inne osoby godne zaufania, zwłaszcza przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1, oraz kościołów i innych związków wyznaniowych.

W art. 75 § 3 doprecyzowano: „W zależności od potrzeb zakładu karnego dyrektor może zarządzić udział poszczególnych członków komisji penitencjarnej w jej posiedzeniu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na

odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku”.

W **art. 76** wskazano zakres działania komisji penitencjarnych:

- 1) kierowanie skazanego do właściwego zakładu karnego, jeżeli nie określił tego sąd;
- 2) kierowanie skazanego do określonego systemu odbywania kary, jeżeli nie określił tego sąd;
- 3) ustalanie indywidualnych programów oddziaływań na skazanego i dokonywanie ocen ich wykonywania;
- 4) dokonywanie ocen okresowych postępów skazanego w resocjalizacji;
- 5) kwalifikowanie skazanych do nauczania w szkołach i na kursach oraz podejmowanie decyzji o pozbawieniu możliwości nauczania w zakresie nieobjętym nauczaniem obowiązkowym;
- 6) kwalifikowanie skazanych, o których mowa w art. 84 § 2¹, do zakładów karnych dla młodocianych oraz skazanych, o których mowa w art. 96 § 3², do odbywania kary w oddziałach terapeutycznych;
- 7) kwalifikowanie skazanego - jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu oraz dokonywanie, co najmniej raz na 3 miesiące, weryfikacji tej decyzji;
- 8) weryfikowanie indywidualnych programów oddziaływania albo indywidualnych programów terapeutycznych, a także kierowanie i wycofywanie skazanych z oddziałów terapeutycznych;
- 9) wyrażanie opinii w sprawach przyznania skazanemu przepustki oraz nagrody;
- 11) podejmowanie decyzji w sprawie korzystania przez skazanego z uprawnień określonych w art. 107³ oraz zwolnienia z wykonywania pracy, na podstawie art. 121 § 7⁴;
- 12) wykonywanie innych zadań przewidzianych w ustawie i w przepisach wydanych na jej podstawie.

Zgodnie z **art. 1 § 2** k.k.w., w postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu

¹ „Jeżeli jest to uzasadnione potrzebami oddziaływania, dorosły skazany po raz pierwszy, wyróżniający się dobrą postawą, może, za swoją zgodą, odbywać karę w zakładzie karnym dla młodocianych; korzysta on wtedy z takich uprawnień jak młodociany”.

² „Jeżeli przemawiają za tym względy lecznicze i wychowawcze, w oddziale terapeutycznym mogą odbywać karę także inni skazani, za ich zgodą”.

³ „Skazani za przestępstwo popełnione z motywacji politycznej, religijnej lub przekonań ideowych odbywają karę w oddzieleniu od skazanych za inne przestępstwa; mają prawo do korzystania z własnej odzieży, bielizny i obuwia oraz nie podlegają obowiązkowi pracy.

§ 2. Z uprawnień, o których mowa w § 1, nie korzystają skazani za przestępstwa popełnione z użyciem przemocy”.

⁴ „Z wykonywania pracy można zwolnić skazanego kształcącego się lub z innych ważnych powodów”.

postępowania karnego.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375) w **art. 147 § 1** wskazuje, że przebieg czynności protokołowanych może być utrwalony ponadto za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności w § 38 doprecyzowuje, że Komisja składa się co najmniej z trzech osób. W skład komisji wchodzi, w szczególności, kierownicy działów penitencjarnego, ochrony oraz ewidencji lub osoby ich zastępujące. Pracami komisji kieruje dyrektor lub inna wyznaczona przez niego osoba. Przewodniczący wyznacza sekretarza spośród członków komisji. W posiedzeniu komisji uczestniczy wychowawca skazanego, którego dotyczy wnioski o wydanie decyzji lub opinii (§ 38 pkt 4).

Rozporządzenie w § 39 wskazuje, że komisja ogłasza decyzje oraz wyraża opinie po wysłuchaniu skazanego i w jego obecności. Decyzje i opinie sporządza się na piśmie wraz z uzasadnieniem i zamieszcza w teczce osobopoznawczej skazanego.

INFORMACJE DODATKOWE:

W procesie karnym obowiązuje ogólna zasada utrwalania przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, chyba że jest to niemożliwe ze względów technicznych. Zgodnie z art. 1 § 2 k.k.w. w postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Trzeba podkreślić, że Kodeks karny wykonawczy nie podejmuje tematu nagrywania jakichkolwiek czynności.

Decyzja komisji penitencjarnej może być zaskarżona przez skazanego do sądu penitencjarnego w trybie art. 7 k.k.w. Ponadto, decyzja podlega także uchyleniu przez sędziego penitencjarnego z powodu sprzeczności z prawem (art. 34 § 1 k.k.w.).

Posel na Sejm RP Kazimierz Ziobro 28 lipca 2015 r. wystosował interpelację do ministra sprawiedliwości, w której wskazał, że „(...) postęp techniczny i związany z nim powszechny dostęp do urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, mógłby być wykorzystany do usprawnienia postępowań sądowych. Nagrywanie rozpraw oraz korzystanie z tych nagrań przez funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości znacznie usprawniłoby część procedur (...). Przede wszystkim manipulacja na zapisanym obrazie i dźwięku jest dosyć złożona i czasochłonna, przez co taka forma zapisu jest o wiele bardziej odporna na ewentualne

nadużycia czy fałszerstwa. Po drugie, uwierzytelniona kopia nagrania rozprawy byłaby pożądana również dla procesujących się stron. Setki stron papieru mogłby zastąpić podpisany cyfrowo plik, który osoba zainteresowana mogłaby zabrać na własnym nośniku. Po trzecie, rejestracja całej rozprawy będzie jednocześnie zapobiegać pewnym, delikatnie mówiąc nieakceptowalnym zachowaniom sędziów, na które skarżą się Obywatele (...).

W kwestii bezpieczeństwa cyfrowe dane nie wypadają gorzej na tle papierowych dokumentów. Współczesna technologia, oprócz samej rejestracji, umożliwia dodatkowo bardzo mocne szyfrowanie danych cyfrowych, dzięki czemu nawet jeśli nieuprawniona osoba uzyska dostęp do danych, to nie będzie mogła ich odczytać”.

W odpowiedzi podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, Wojciech Węgrzyn, zawarł informację, zgodnie z którą „(...) W obecnym stanie prawnym przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (...) nie przewidują w postępowaniu karnym tego typu rozwiązań, niemniej jednak zgodnie z art. 147 k.p.k. przebieg czynności protokołowanych (...) może być utrwalony ponadto za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności (art. 147 § 1 k.p.k.).

Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar 3-krotnie kierował pisma do ministra sprawiedliwości (24 października i 30 listopada 2017 r. oraz 9 marca 2020 r.) w sprawie konieczności wprowadzenia obligatoryjności nagrywania czynności protokołowanych w postępowaniu karnym, podczas śledztwa oraz procesu. Wskazał, że nagrywanie przesłuchań ze śledztwa ograniczyłoby ryzyko naruszania praw osób przesłuchiwanym, zwłaszcza gdy nie mają obrońcę. Rzecznik podkreślił, że obligatoryjność nagrywania czynności protokołowanych chroniłoby funkcjonariuszy publicznych przez pomówieniami o nadużycie uprawnień.

Rzecznik wskazał, że choć art. 147 § 2b Kodeksu postępowania karnego przewiduje, że zasadą jest nagrywanie rozprawy, szeroko zakreślony wyjątek od tej zasady („niemożliwość ze względów technicznych”) powoduje, że często nagrywanie nie jest dokonywane. Sąd Najwyższy przyjął nienagrywanie rozpraw jako formę zasady (w 2018 r. żadna rozprawa kasacyjna nie była rejestrowana).

Intencją RPO nie było zastąpienie w postępowaniu karnym protokołu tradycyjnego protokołem elektronicznym - na wzór postępowania cywilnego czy wykroczeniowego. Nagranie dźwięku stanowiłoby jedynie załącznik do protokołu, pozwalający na rozwianie ewentualnych wątpliwości co do jego zgodności z faktycznym tokiem czynności procesowej.

W lipcu 2022 r. RPO Marcin Wiącek skierował do ministra sprawiedliwości wystąpienie dotyczące nagrywania wyjaśnień, zeznań i rozpraw w procesie karnym. Zauważył, że czynności protokolowane podczas śledztwa i procesu powinny być obowiązkowo nagrywane. Zmniejszyłoby to ryzyko naruszania praw osób przesłuchiwanych m.in. na początku śledztwa, zwłaszcza gdy nie mają obrońcy. RPO zwrócił się ponownie do ministra Zbigniewa Ziobry o rozważenie poszerzenia obowiązku nagrywania toku czynności protokolowanych w postępowaniu karnym (w tym rozpraw i posiedzeń).

RPO otrzymał odpowiedź od Marcina Warchoła, sekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, w której wskazał: „W pierwszej kolejności należy podnieść, że utrwalenie czynności procesowych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk ma charakter obowiązkowy (art. 147 § 2 i 2b k.p.k.) lub fakultatywny (art. 147 § 1 k.p.k.). Ponadto obowiązek utrwalenia czynności za pomocą urządzenia audiowizualnego występuje w postaci bezwzględnej i względnej. Bezwzględnie utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk czynności określone w art. 147 § 2 i 2a k.p.k. Względny obowiązek dotyczy utrwalenia przebiegu rozprawy. Okolicznością warunkującą dopełnienie tego obowiązku są względy techniczne (...). Jeżeli zatem określony sąd nie posiada technicznych możliwości utrwalenia przebiegu rozprawy w taki sposób, obowiązek utrwalenia tej czynności, o którym mowa w art. 147 § 2b k.p.k., nie zostanie dopełniony, co świadczy o relatywnym charakterze tego obowiązku. Okolicznością nadającą relatywny charakter obowiązkowi utrwalenia przebiegu rozprawy w sposób przewidziany w art. 147 § 2b k.p.k. są względy techniczne.

W dalszym zakresie warto zauważyć, że obowiązujące rozwiązania prawne nie ograniczają gwarancji procesowych osoby biorącej udział w czynności protokolowanej do weryfikowania treści protokołu, sporządzanego z jej przebiegu. Wskazać tutaj należy, iż zgodnie z treścią art. 148 § 2 k.p.k. osoby biorące udział w czynności mają prawo żądać zamieszczenia w protokole z pełną dokładnością wszystkiego, co dotyczy ich praw lub interesów. Natomiast stosowanie do treści § 4 cytowanego przepisu osoby te mają również prawo żądać odczytania fragmentów ich wypowiedzi wciągniętych do protokołu.

Dodać także należy, iż zgodnie z treścią art. 150 § 1 k.p.k. przed podpisaniem protokołu przez osoby biorące udział w czynności należy go odczytać i uczynić o tym wzmiankę w jego treści. Zgodnie z § 2 cytowanego przepisu osoba biorąca udział w czynności może zgłosić zarzuty co do jego treści. Z uwagi na powyżej przytoczone przepisy, warto wskazać, iż w obecnie obowiązującym stanie prawnym, gwarancje dla osób

biorących udział w protokołowanych czynnościach procesowych, w zakresie kontrolowania jego treści, pozostają na stosunkowo wysokim poziomie.

Tym samym, nie zachodzi potrzeba, aby każda czynność procesowa, bez względu na jej znaczenie dla prowadzonego postępowania karnego, musiała być rejestrowana za pośrednictwem obrazu lub dźwięku. Niemniej jednak prokuratorzy niejednokrotnie korzystają z tego uprawnienia w najpoważniejszych postępowaniach prowadzonych we wszystkich jednostkach organizacyjnych prokuratury i stosownie do treści art. 147 § 1 k.p.k. utrwalają przebieg czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk lub obraz i dźwięk jednocześnie(...).

Kolejnym działaniem w zakresie rejestracji rozpraw była **realizacja projektu e-Protokół**, który zapewniał techniczną możliwość realizacji ustawy z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 108 poz. 684) oraz ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 679), poprzez wdrożenie w całej Polsce protokołu elektronicznego w sprawach cywilnych i sprawach o wykroczenia. Podobne działania były również podejmowane w odniesieniu do rejestracji rozpraw w sprawach karnych. Temat ten był też w przeszłości przedmiotem zainteresowania i wystąpień m.in. ówczesnych Koordynatorów Krajowych ds. wdrożeń systemów teleinformatycznych w sądach powszechnych, szczególnie w kontekście możliwości rejestrowania rozprawy karnej przy wykorzystaniu istniejącej już infrastruktury oraz systemu teleinformatycznego opracowanego na potrzeby procedury cywilnej. Podjęte prace nie weszły jednak w fazę wdrożenia.

Finalnie jednak trzeba zaakcentować, że wprowadzenie obligatoryjnego nagrywania każdego przesłuchania, przy założeniu, że na rozprawie zapis obrazu i dźwięku przesłuchania będzie odtwarzany, tak jak w przypadkach przesłuchań przewidzianych w art. 185a-c k.p.k. zgodnie z art. 185a § 3 k.p.k. i art. 185c § 2 k.p.k., prowadziłoby do przedłużania postępowań.

Reasumując - należy podnieść, że obecnie nie są planowane prace we wskazanym zakresie. Niemniej, zaprezentowane uwagi stanowiąc będą przedmiot uważnej analizy i monitorowania ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości”.

OPRACOWAŁA

Gabriela Kopania

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz